

LORETTA NAPOLEONI OBCHODNÍCI S LIDMI

Jak džihádisté a ISIS
proměnili únosy
a pašování uprchlíků
v miliardový byznys

VYŠEHRA D

LORETTA NAPOLEONI

OBCHODNÍCI S LIDMI

LORETTA
NAPOLEONI
**OBCHODNÍCI
S LIDMI**

Jak džihádisté a ISIS
proměnili únosy
a pašování uprchlíků
v miliardový byznys

VYŠEHRAD

Luigimu Bernabò in memoriam

Z anglického originálu Merchants of Men,
vydaného nakladatelstvím Seven Stories Press
roku 2016, přeložil Aleš Valenta
Obálku navrhl Jon Gilbert
Typografie Vladimír Verner
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Redakčně spolupracovala Kateřina Zerzánová
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1696. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 180 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Loretta Napoleoni
Merchants of Men. How Jihadists and Isis
Turned Kidnapping and Refugee Trafficking
into a Multibillion-dollar Business

Copyright © 2016 by Loretta Napoleoni
This edition was licensed by Seven Stories Press, Inc., New York, U.S.A.,
the originating publisher.

Translation © Aleš Valenta, 2017

ISBN 978-80-7429-926-1

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

OBSAH

Předmluva	9
Prolog	13
ČÁST PRVNÍ	
1. Protokol al-Qá'idy v islámském Maghribu	19
2. Krmení medvědů	32
3. Obchod migranty	42
4. Ekonomie pirátství	56
5. Spojení mezi somálskou diasporou a Perským zálivem	70
6. Klam a podvody syrské občanské války	80
ČÁST DRUHÁ	
7. Vyjednaváč	95
8. Výkupné	100
9. Zlatá hodina – anatomie únosů	110
10. Kořist – hledání nové identity	122
11. Mytologie západních rukojmích	136
ČÁST TŘETÍ	
12. Konec pravdy	153
13. Hra v šachy se životy rukojmích	167
14. Uprchlíkový příběh lásky	175
15. Politický bumerang	183
Epilog: Brexit	195
Glosář	199
Poděkování	207
Rejstřík	211

PŘEDMLUVA

Můj výzkum v oblasti únosů a obchodu s lidmi začal před více než deseti lety. Krátce po jedenáctém září jsem se v několika městech po celém světě setkala s lidmi, kteří se aktivně účastnili boje proti terorismu a praní špinavých peněz. Všichni se shodli na tom, že americký zákon o boji proti terorismu (the Patriot Act, 2001) umožnil kolumbijskému kartelu sjednat společný podnik s italským organizovaným zločinem za účelem vyprat peníze plynoucí z obchodu s drogami v Evropě a Asii a najít nové možnosti, jak doručit kokain na starý kontinent. Venezuela, nechvalně známé Zlaté pobřeží západní Afriky, odkud vyplouvaly karavany s černými otroky do Ameriky, a Sahel se staly jejich překladištěm.

Afričtí překupníci se brzo tomuto byznysu přizpůsobili a převáželi kokain přes celý kontinent. Jejich hlavním útočištěm se stalo město Gao v Mali, odkud droga putovala přes Saharu k pobřeží Středozemního moře v Maroku, Alžírsku a Libyi. Flotily malých člunů pak převážely kokain dále do Evropy.

V roce 2003 skupina bývalých členů Alžírské ozbrojené islámské skupiny (GIA), zapojená do překupnictví v subsaharských regionech, zajala a unesla v Mali a jižním Alžírsku 32 Evropanů. Rukojmí byli převezeni pašeráckými subsaharskými trasami do táborů v severním Mali. Evropské vlády zaplatily vysoké výkupné, aby dostaly své občany zpět, a tyto peníze obratem financovaly vznik nové ozbrojené skupiny: al-Qá'ídy v islámském Maghribu (AQIM).

Mezi lidmi, které jsem potkala po jedenáctém září, bylo několik osob, které se zúčastnily jednání o propuštění rukojmích. Jako prostředníci mají do obchodu s lidmi jedinečný vhled. Z našich rozhovorů vyplynulo, že únos 32 Evropanů prokázal, že únosy lidí ze Západu by mohly být významným zdrojem příjmu pro kriminální a ozbrojené organizace. Lov na ně mohl začít.

Ve druhé polovině srpna, skoro pět let po 11. září, urychlil obchod s kokainem destabilizaci oblasti Sahelu. Téměř se rozpadlo několik států a jejich obyvatelstvo bylo nuceno hledat cestu do Evropy se statutem ekonomických migrantů. Al-Qá'ida v islámském Maghribu si pospíšila a investovala do jejich přepravy část svých příjmů, pocházejících z únosů.

Vyjednavači se domnívají, že neschopnost západních vlád odsoudit únosy v Sahelu znemožnila provést v oblasti jakoukoli včasnou intervenci. Proto bylo pro únosce snadné přeorientovat se na obchod s lidmi.

Jako komentátorka temné stránky globalizační ekonomiky jsem zjistila, že politika utajování měla původ v té části Západu, která nechtěla přiznat, že globalizace selhala. Rychlý nárůst počtu států, kde od pádu Berlínské zdi selhalo právo a pořádek, poskytl příležitost pro historicky bezprecedentní rozmach únosů a obchodu s lidmi. A mlčení velkých států umožnilo, aby se požár nekontrolovatelně rozrůstal. Jako kdyby se všichni hasiči rozhodli stávkovat během lesního požáru.

Vysoce postavení vyjednávači a bývalí rukojmí se shodují na tom, že nabídka případných úlovek byla bohatá. Falešný pocit bezpečí v globalizovaném světě za posledních pětadvacet let dodal odvalu mladým, nezkušeným členům *First Nations Club* – budu jim říkat lidé ze Západu navzdory tomu, že možná pocházejí z Tokia nebo Santiaga, z New Yorku nebo Kodaně –, aby prozkoumávali svět a podávali zprávy z každého kouta globální vesnice. Nebo aby přinášeli pomoc obyvatelstvu uvězněnému ve válečných zónách nebo sužovanému politickou anarchií. Tito reportérští tovaryši a humanitární pracovníci se stali jedněmi z prvních cílů moderních únosců.

Od 11. září množství únosů exponenciálně vzrostlo a stejně tak sumy požadované jako výkupné. V roce 2004 mohly v Iráku rukojmím ze Západu pomoci na svobodu 2 miliony dolarů. Dnes to může být více než 10 milionů. Člen italské zásahové jednotky vtipkoval, že osvobození Greta Ramelli a Vanessy Marzullo – dvou mladých Italek unesených v Sýrii v roce 2014 a prodaných frontě an-Nusra – stálo Itálii téměř jeden procentní bod jejího HDP, tedy 13 milionů eur! Rovněž se znásobil počet soukromých bezpečnostních agentur specializujících se na únosy a cena jejich služeb rychle stoupla. Před deseti lety to bylo 1000 dolarů na den, dnes je to 3000 dolarů.

Je ekonomika únosů imunní vůči ekonomickým zákonům? Deset let nebývale nízké inflace spolu s velkou konkurencí mezi únosci a mezi soukromými bezpečnostními agenturami by mělo ceny stlačit dolů, ale

ony naopak vzrostly. Důvod je jednoduchý: počet potenciálních obětí ze Západu je téměř nekonečný, přičemž vlády a soukromí vyjednavací spolu soutěží o možnost osvobodit své občany a s tím stoupají ceny za zprostředkovatele, informátory, řidiče a další.

Dnes víme, že export západní demokracie do každého kouta globální vesnice selhal. Od pádu Berlínské zdi se svět stal mnohem nebezpečnějším místem nejenom pro Severoameričany a Evropany, ale i pro Asiaty, Afričany a Latinoameričany, přičemž miliony z nich byly nuceny stát se migrujícími dělníky a ekonomickými uprchlíky. V důsledku toho, že lidé ze Středního východu sdílí jejich pochmurný osud, byznys lovců rukojmích se v tomto regionu znovu rozmáhá. Nyní se však zaměřuje na přepravu lidí na útěku před bídou a důsledky občanské války. Dnes se tito obchodníci s lidmi soustřeďují na nový druh lidského nákladu: nebrat rukojmí, ale raději uprchlíky. Mezi únosy a přepravou migrantů existuje vzájemná závislost.

Když v roce 2015 vypukla na Středním východě uprchlická krize, únosci a pašeráci se stali převaděči velmi snadno. Už měli zavedenou promyšlenou organizační strukturu a k dispozici spoustu peněz získaných z prodeje rukojmích, které mohli investovat do tohoto nového podniku. S příjmy okolo 100 milionů dolarů za měsíc v létě 2015 obchodníci s lidmi k evropským břehům dopravovali desítky tisíc lidí týdně. Je to výnosný byznys, protože poptávka daleko převyšuje nabídku a cena za dosažení Evropy se stále zvyšuje. Před deseti lety někdo mohl za přepravu ze západní Afriky do Itálie zaplatit pašerákovi 7000 dolarů. V létě roku 2015 tato suma představovala cenu za překonání krátké vzdálenosti ze Sýrie do Turecka a Řecka.

Patnáct let po zničení Dvojčat je většina muslimského světa v pohybu. Obchodníci s lidmi a směs kriminálních a džihádistických skupin, kteří chytají, kupují a prodávají lidi za peníze, slaví vítězství. Co bude dál?

Migranční krize by mohla donutit celý kontinent, aby se postavil proti pokrytectví svých vlastních politiků, kteří mlčí ve chvíli, kdy by měli promluvit co nejhlasitěji, jakož i proti absurdnímu mýtu, že směřujeme k integrované a rovnostářské Evropě. Migranční krize však také znovu obnažuje pomíjivost naší úcty k lidskému životu a obraně lidské důstojnosti. Obchodníci s lidmi se neliší od obchodníků s otroky v osmnáctém století, od kolonizátorů v devatenáctém století nebo od nacistů ve století dvacátém; ti všichni si mysleli, že mohou po libosti nakládat se životy ostatních.

Vzhledem k povaze jejich povolání jsem nemohla uvést jména vyjednaváčů, kteří mi pomohli porozumět tak komplexnímu fenoménu, jakým únosy jsou. Jejich anonymita musí být zachována z bezpečnostních důvodů. Jsou to lidé, kteří často riskují život, aby zachránili život někoho jiného, lidé, kteří mají rozsáhlé sítě informátorů v zemích, kde jsou únosy na denním pořádku. Namísto vymýšlení pseudonymů jsem jejich jména vynechala a všeobecně naznačila něco o okruhu jejich působnosti, vlivu nebo původu. Nejčastěji jsem je jednoduše nazvala „vyjednaváči“.

PROLOG

Jsou tři hodiny odpoledne a venku už je hluboká tma. Předměstí Umeå, univerzitního městečka v severním Švédsku, pokrývá sněhový koberec. Ulice jsou prázdné a těch několik aut, která potkáváme, jede se zapnutými světly. Bez jejich reflektorů, které ji ozařují, by byla silnice nerozeznatelná od předzahrádek. Zatímco jedeme, kombinace tmy a světel, odražejících se od sněhu, vytváří podivné optické iluze.

Když dorazíme k hotelu, otevřu dveře od auta a mám pocit, jako kdybych vstupovala do chladničky. Je taková zima, že mohu odhadnout kapacitu svých plic, které se naplňují vzduchem o teplotě pod bodem mrazu. Je konec listopadu 2006; podle kalendáře by měl být stále podzim, ale vypadá to spíš na arktickou zimu.

Přijeli jsme do Umeå na *Iraqi Equation*, projekt spojující politiku a umění, který je součástí úsilí skupiny umělců a intelektuálů pokračovat v opozici proti válce v Iráku docela jinak než „preventivním útokem“. Po měsících a měsících demonstrací proti vojenské intervenci na jaře 2003 se svět zklidnil, možná proto, že byl hluboce šokován Bushovým a Blairovým vzdorem a jejich lhostejností k veřejnému mínění. O tři roky později naše skupina stále bojuje; je to naše povinnost, protože víme, co se v Iráku děje.

Mezi umělci je několik Iráčanů. Přiletěli, jakmile přistály koaliční síly, napadané mnoha ozbrojenými skupinami v zemi. Invaze rozpoutala po desetiletí potlačovaný vztek, když se zločinci, džihádisté, nově zformované šiitské milice a prosaddámovské skupiny vrhli proti civilnímu obyvatelstvu. Pro ty, kteří uprchli a připojili se dnes k nám v této místnosti, je přilet pouze fyzický; jejich srdce a myslí jsou pořád tam, připoutané neviditelným vláknem ke kruté realitě „osvobozeného“ Iráku.

Rekli nám, že na otevření výstavy bude hodně Iráčanů, ale neočekávali jsme, že jich tu bude na dvě stě. Počtem převýšili Švédy. Muži,

ženy, a dokonce i děti, zachumlaní do teplého oblečení, přišli zblízka i zdaleka, odolávající severskému klimatu. Tiše proudí do výstavních místností, potřásají si s námi rukama, usmívají se a počínají si svlékat oblečení, jednu vrstvu za druhou. Brzo je arabština hlavním jazykem, který je tu slyšet.

Některé ženy vyndávají ze svých zavazadel velké nádoby s jídlem zabalené do tenké fólie a pokládají je vedle sýra a zeleninových svačtin, které poskytli organizátoři akce. Jejich pokrmy vypadají rozmanitě a lahodně a jejich aroma dráždí naše nosní dírky. Když Catharine Davidová, umělecká vedoucí projektu, začíná svůj projev, máme pocit, jako kdybychom začínali slavit, možná svatbu mezi Švédy a Araby. Je to kouzelný a nezapomenutelný pocit. Na chvíli všichni zapomínáme na to, že toto je počátek akce, která má odsoudit vojenskou agresi.

Později toho večera, když se lidé začínají loučit, přistoupí ke mně mladý muž. Na Iráčana je neobvykle plavý, má široká ramena a je střední výšky. Představuje se jako Rašíd, což je běžné irácké jméno, ale já vím, že není pravé. Něco v jeho světle hnědých očích s tím jménem nesouhlasí. Také mluví anglicky se silným francouzským přízvukem, což je typické pro Severoafričany. Rašíd říká, že četl moje knihy a chce mi pogratulovat k mé práci. Začínáme hovořit. Chce znát mé kontakty na bývalé mudžáhidy v Londýně. Znáš toho a toho? Zmiňuje několik Alžíránů, kteří přiletěli do Londýna po vojenském převratu a dostali azyl.

Rašíd je trpící duše. Dochází mi, že se mnou chce mluvit o něčem temném ze své minulosti, ale neví, jak začít. Navrhuji tedy návrat do hotelu, kde si můžeme dát horkou čokoládu. A tak to i uděláme.

Nikdy mi neřekne své skutečné jméno, ale prozradí svou národnost a věk: je z Alžírka a právě oslavil 29. narozeniny.

Jeho otec byl jedním ze zakladatelů Islámské fronty spásy. Brzo po vojenském převratu (podporovaném Francouzi a dalšími Evropany) byli jeho otec i bratři uvězněni. Všichni se ztratili v chaosu alžírského politického vazebního systému. „Když policie přišla zatknout otce a bratry, byl jsem rybařit,“ říká Rašíd. Byl z rodiny nejmladší, v té době mu bylo jen patnáct let, a o politiku se nezajímal. Chtěl se stát námořníkem a rybařem a procestovat svět. „Ale poté, co zatkli mého otce a bratry, jsem se musel začít o politiku zajímat, ať už jsem chtěl nebo ne.“

Rašídova matka zařídila, aby mohl okamžitě opustit Alžírsko. Ale ten samý večer, když se vrátil z rybářské výpravy, se Rašíd připojil k mužům,

kteří patřili ke skupině jeho otce a z nichž několik bojovalo v Afghánistánu jako mudžáhidové. Zamířili na jih, na kraj Sahary, kde se přeskupili a začali plánovat návrat.

Rašíd strávil několik následujících let v jižním Alžírsku, v saharské poušti, tisíce kilometrů od svého milovaného moře. Nikdy se nepřipojil ke GIA, Alžírské ozbrojené islámské skupině. GIA vznikla na troskách Islámské fronty spásy, která bojovala proti vojenskému režimu skoro deset let, čímž rozpoutala v Alžírsku další krvavou občanskou válku. Místo toho se stal pašerákem, bez přestání křižujícím transsaharské cesty.

Potom přišlo 11. září. „Všechno se změnilo,“ říká. „Celé roky jsme vedli jednotvárný život, pašovali jsme hlavně cigarety z Alžírska do Mali a západní Afriky. Ale náhle tu byly nové možnosti. Celá oblast pukala zuřivostí a pýchou. Začali jsme převážet zbraně, drogy a pak někdo dostal nápad: pojďme začít s únosy.“

Z pašeráka se Rašíd stal únoscem, což byla práce, kterou si ošklivil.

Když Rašíd přestává mluvit, podívám se ven. Sněží tak silně, že obloha se zdá bílá. Jaký to musí být kontrast s horkem Sahary, pomyslím si. Jaká změna pro lidi jako Rašíd, kteří se narodili a vyrostli v horkém podnebí. „Proč ten příběh vyprávíš?“ ptám se konečně. Rašíd neodpoví hned. Chvilí mně hledí přímo do očí, hledaje správná slova. Nakonec řekne: „Někdo to musí vědět.“

Odchází z hotelu pěšky a jeho stopy rychle zahlazuje sníh. Víím, že ho už nikdy neuvidím. Ani nevím, kde žije nebo co dělá. Všechno, co víím, je to, že nějaký čas poté, co jeho skupina začala přepravovat migranty ze západní Afriky do Libye, se Rašíd dokázal dostat na člun do Itálie, když předstíral, že je iráckým uprchlíkem. Psal se rok 2005 a Evropa vítala příchozí z této země. Ze Sicílie se dostal na chráněné území Švédska. Když se ho zeptali, odkud je, řekl: „Jsem Iráčan.“ Za pomoci lži, která nikomu neublížila, unikl násilnickému životu, který si sám nevybral. Můžeme ho z něčeho vinit?

ČÁST PRVNÍ

Protokol al-Qá'idy v islámském Maghribu

Na konci ledna 2011 vyrazila Maria Sandra Mariani ze San Casciana ve Val di Pesa, malého města v Toskánsku, a zamířila na jihovýchod alžírské Sahary.¹ Třiapadesátiletá Italka se těšila na svou každoroční dovolenou v nesmírně krásné oblasti Maghribu. Zamluvila si místo ve skupinovém zájezdu po místních přírodních památkách a archeologických nálezích – některé z nich se datují až do období neolitu – a rovněž plánovala strávit několik dní návštěvami místních vesnic. Každou zimu od roku 2006 Mariani trávila svou dovolenou v saharské poušti zčásti jako turistka a zčásti jako „dobrovolná humanitární pracovnice“, aby – řečeno jejími slovy – „přivezla léky a materiální pomoc místním lidem“.² Stejně jako mnohokrát předtím si zamluvila zájezd u Ténéré Voyages, známé cestovní agentury zaměřující se na Saharu. Jejím průvodcem měl být opět Aziz, zdvořilý Alžířan, s nímž se Mariani postupem času spřátelila a který ji a její rodinu dokonce navštívil v Toskánsku.

Když přistála na letišti v Džánitu, zhruba sto šedesát kilometrů od hranice Alžírska a Libye, byl Aziz první osobou, kterou Mariani spatřila. Přivítal ji, a když viděl, jak je bledá, zeptal se, jestli měla těžkou cestu. Mariani řekla, že jí není dobře. „Musela jsem sníst něco špatného v letadle a necítila jsem se dobře,“ přiznává, „ale dali jsme se rovnou na cestu. Mířili jsme na Tadrártskou poušť³ mezi Alžírskem a Libyí. Ani o několik

¹ Tato kapitola obsahuje věty převzaté ze souboru rozhovorů s několika vyjednaváči, vedených Loretou Napoleoni během uplynulého desetiletí.

² Autorčin rozhovor s Marií Sandrou Mariani vedený v srpnu 2015 přes Skype a v říjnu 2015 ve Florencii. Veškeré citace v této kapitole pocházejí z těchto rozhovorů.

³ Pohoří Akákús nebo také Tadrárt Akákús (označení *Tadrárt* je ženský tvar slova „hora/pohoří“ v jazyce Berberů) je pohoří na západě libyjské pouště, části Sahary. Leží na východ od libyjského města Ghát a táhne se zhruba 100 km na sever od hranice s Alžírskem. Vytváří je různorodá krajina, od barevných písečných dun rozličných barev až po brány, soutěsky, osamělá skaliska a vyschlá koryta řek (tzv. *vádí*). Přestože je tato krajina jednou z nejušších oblastí Sahary, existuje tu vegetace a v horách se nalézá množství pramenů a studní. Tento

dnů později mi nebylo lépe. Azíz navrhl, abychom se zastavili v malém turistickém letovisku, kde bylo jenom několik bungalovů, které rovněž patřily Ténéré Voyages.“

Mariani potřebovala několik dnů na uzdravení. Druhého února se cítila natolik dobře, že mohla podniknout malý výlet. „Byl to skvělý den,“ vzpomíná. „Světlo, vzduch, krajina, všechno bylo dokonalé. Byla jsem šťastná, že jsem zase v pořádku, šťastná, že jsem na své milované Sahaře.“

Mariani a Azíz přijeli zpátky do letoviska se západem slunce. „Vystoupila jsem z auta a náhle, zatímco jsme kráčeli k bungalovům, Azíz uviděl dvě černá SUV, která se rychle blížila. Myslel, že to jsou zloději nebo pašeráci. Řekl mi: „Jděte, jděte, neměli by vás vidět.“ Spěchala jsem k budovám, ale oni už mě zahlédli. Jak jsem se dozvěděla později, upozorovali mě dalekohledem; byli se poohlédnout po cizincích. Neměla jsem závoj, protože kolem nikdo nebyl. Byli jsme uprostřed pouště a hotel byl prázdný, takže jsem nepřemýšlela o tom, že bych se zahalovala. Ale viděli mě a věděli, že jsem turistka ze Západu,“ vzpomíná Mariani.

Muži rychle obstoupili ženu středního věku, Azíze a hotelového vrátného. „Dlouho se ptali ‚Kde jsou další turisté? Kde je váš manžel?‘ a nemohli uvěřit, že jsem tam sama,“ říká Mariani. „Také mluvili anglicky, protože si mysleli, že jsem Angličanka. O dvacet dnů dřív byla v tomto letovisku velká skupina Angličanů na novoroční dovolené.“

Zklamaní muži, kteří očividně čekali, že najdou hodně lidí ze Západu, popadli Mariani a nacpali ji na zadní sedadlo jednoho ze SUV. Dva z nich poté donutili vrátného a průvodce, aby je následovali v Azízově autě. „Když mě zamkli v SUV, všichni jsme pochopili, že to nejsou lupiči nebo pašeráci, ale únosci. Cítila jsem beznaděj, srdce mi pokleslo a lapala jsem po dechu,“ říká Mariani. „Později, když jsem se jich zeptala, co jsou zač, se na mě podívali a s pýchou řekli: ‚Jsme al-Qá‘ida.‘“

Když přišla noc, Mariani se nacházela sama v zadní části nákladního vozu, který přes poušť převážel 14 členů al-Qá‘idy v islámském Maghribu. Nicméně vidět za sebou světla Azízova auta bylo uklidňující. „Azíz byl můj přítel. Byla jsem si jistá, že mě ochrání,“ přiznává. Ale zhruba po pěti hodinách cesty se její únosci rozhodli nechat průvodce

prostor je znám díky pravěkému umění a v roce 1985 byl zapsán na Seznam světového dědictví UNESCO kvůli vzácným malbám a rytinám, datovaným mezi roky 12 000 př. n. l. až 100 n. l. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*: „Tadrart Acacus.“ https://en.wikipedia.org/wiki/Tadrart_Acacus.

a vrátného odjet, protože jejich auto nebylo na pouštních stezkách tak rychlé jako SUV. „Rozbili světla Azízova auta, takže se nemohl až do rozednění vrátit domů, a pak jsme odjeli,“ vzpomíná Mariani.

Únosci byli profesionálové. Věděli, že se musí dostat pryč z místa únosu tak rychle, jak jen to bude možné. Koneckonců neměli zájem o únos dvou Alžířanů. Byli to cizinci, které chtěli dostat. Když únosci odjížděli do noci, nechávající Azíze a vrátného osamocené v poušti, Maria Sandra Mariani pochopila, že je naprosto sama.

Italka středního věku, zabořivší se do zadní části vozu a naslouchající splašenému bušení svého srdce, netušila, že díky neskutečné souhře okolností bylo její děsivé utrpení spojeno s kontroverzním americkým zákonem, který byl o deset let dříve přijat Bushovou administrativou: zákonem o boji proti terorismu.

SPOLEČNÝ ZLOČINNÝ PODNIK

Zákon o boji proti terorismu (the Patriot Act) byl ve Spojených státech zaveden v říjnu 2001, pouhý měsíc po 11. září. Omezoval občanská práva Američanů, posiloval vládní dohled a zavedl soubor nových finančních a bankovních opatření za účelem narušení mezinárodních kriminálních aktivit a praní špinavých peněz v amerických dolarech. Kolumbijský kartel byl tak přinucen najít alternativní cesty pro pašování kokainu do Evropy a jiné způsoby, jak vyprat své nekalé příjmy. Zvolená cesta vedla přes západní Afriku a Sahel. Únosci paní Mariani, al-Qá'ida v islámském Maghribu (AQIM), se rychle začali v tomto novém byznyse orientovat. Nejdřív se zaměřili na únosy cizinců a později na převádění migrantů. Abychom pochopili řetězec těchto zvláštních událostí, který udělal z džihádistických bojovníků pašeráky drog, únosce a převaděče, jakýsi zvláštní druh „ekonomických teroristů“, je potřeba vystopovat peníze až k jejich zdroji: kolumbijskému kartelu a jeho činnosti po 11. září.

Až do útoku na Dvojčata byly Spojené státy místem, kde se v dolarových bankovkách prala velká část příjmů pocházejících z obchodu s drogami.⁴ Protože 80 % příjmů bylo v hotovosti – v amerických dolarech –, někdo musel peníze fyzicky dopravit do USA. Hlavní vstupní

⁴ Srov. Napoleoni, Loretta: *Terror Incorporated*. New York 2005, kapitola 18.

bod se nacházel v institucích mimo americké území a v bankách Západní Indie (tzv. *shell banks*). The Patriot Act tento proces v mnohém ztížil, ne-li rovnou znemožnil. Například banky americké a banky v Americe registrované nemohly nadále obchodovat se zámořskými bankami, jako byly například bankovní domy se sídlem v Karibiku. Tento nový zákon navíc dal americkým měnovým úřadům právo monitorovat transakce probíhající v dolarech po celém světě. Proto by se americké banky a v USA registrované zahraniční banky dopustily porušení zákona, pokud by neupozornily americké měnové úřady na podezřelé transakce v dolarech kdekoli na světě.

Je lehké pochopit, proč byl zákon o boji proti terorismu pro kolumbijský drogový kartel velkou ranou. Nicméně klíčový problém nebyl ani tak způsob, jak prát špinavé peníze získané prodejem kokainu na území Spojených států, ale jak to provést v amerických dolarech kdekoli na světě. A jak převádět zisky z jedné země do druhé, aniž by se o tom dozvěděly americké měnové úřady.

Řešení tohoto problému objevil kolumbijský přistěhovalec z Itálie, Salvatore Mancuso. Jako vůdce Spojené sebeobraný Kolumbie (AUC), kolumbijské polovojenské teroristické organizace, uzavřel Mancuso dohodu mezi drogovým kartelem a N'dranghetou, kalábrijskou skupinou organizovaného zločinu, která udělala z nově zrozeného eura světovou měnu pro příjmy z prodeje drog. N'drangheta nabídla plně připravenou operaci: prodej kokainu v Evropě a praní příjmů z prodeje drog na evropských a asijských trzích.

Protože v Evropě chyběla legislativa podobná zákonu o boji proti terorismu, mohl tento nezvyklý společný zločinný podnik snadno uspět. „Zisky z prodeje drog ve Španělsku se staly příjmem z realitních investic v Belgii,“ říká zdroj z Europolu. „Odtud mohly být rychle převedeny v eurech do Bogoty bez jakéhokoliv prověřování.“⁵

Po 11. září se Itálie, kde žila Maria Sandra Mariani, stala klíčovým evropským překladištěm a žhavým místem pro obchod s kokainem. Údaje pocházející od Guardia di Finanza, italské agentury pro vynucování práva, například ukazují, že od roku 2001 do 2004 narostlo praní špinavých peněz v Itálii o 70 %.⁶ Proto s novým tisíciletím přišel díky zákonu

⁵ Autorčin rozhovor s úředníkem Europolu, uskutečněný v roce 2003 v Turíně.

⁶ Nová společná evropská měna rovněž zredukovala cenu praní špinavých peněz. „Za starých časů N'drangheta využívala k vyprání špinavých zisků v různých měnách turistická centra. Kurz byl nevýhodný, 50 lir za 1 dolar, a také to zabralo mnoho času,“ vysvětluje

o boji proti terorismu a chytré strategii organizace N'drangheta v tom, jak ho obejít, počátek skutečného evropského zlatého věku praní špinavých peněz. Avšak lodní doprava kokainu z Kolumbie přímo do Evropy se ukázala být mnohem problematičtější než praní špinavých příjmů na Starém kontinentě, jak ukázal úspěch operace „Decollo“.

ZE ZLATÉHO POBŘEŽÍ NA POBŘEŽÍ KOKSU

Na podzim 2003 se italské Guardia di Finanza podařil zásadní průlom v operaci s krycím názvem *Decollo* („Start“), která probíhala tři roky. Uskutečnil se díky velikému štěstí informátora – vzácnou náhodou při jednání s N'dranghetou. Informátor odhalil, že velké množství kokainu je připraveno v nákladu kolumbijského mramoru v přístavu Gioia Tauro v Kalábrii, hluboko na území kontrolovaném N'dranghetou.

Finanční úředníci objevili mezi kvádry mramoru 5500 hermeticky uzavřených pytlíků s kokainem, z nichž každý vážil 1 kilogram. Z kapitánovy dokumentace se zjistilo, že loď si pronajala fingovaná vývozně-dovozní společnost Miguel Diez, kterou založil kolumbijský drogový kartel. Lodní dopravní společnost, dánský Maersk Line, o pravé povaze nákladu nic netušila; stejně tak posádka a kapitán.

Onen den byl mimořádný, jelikož na každý odhalený ilegální lodní náklad připadají stovky, ne-li tisíce, jež dorazí na své místo určení.⁷ Bez informátora by bylo nemožné náklad kokainu objevit. Razie nicméně odhalila slabinu, spočívající ve spoléhání se na přímé lodní trasy do Evropy v prostředí po 11. září. Zvýšená bezpečnostní opatření po útoku na Spojené státy a po teroristických útocích v Madridu a Londýně potvrdila potřebu jiných tras a nových zemí fungujících jako překladiště pro dodávky kokainu z Jižní Ameriky do Evropy. Ideálními se ukázaly být Venezuela a západní Afrika.⁸

vysoce postavený úředník italské *Guardia di Finanza*. Srov. Napoleoni, Loretta: *Rogue Economics*. New York 2008, kapitola 3.

⁷ Například Gioia Tauro je třetí největší přístav v Evropě a osmnáctý největší na světě. Ročně tudy projde odhadem 3000 lodí a 3 miliony přepravních beden. Přístav se orientuje na překládku: přesun nákladu z velkých lodí (výtlak 50 000 tun) na menší.

⁸ Kustusch, Timothy: „AQIM's Funding Sources – Kidnapping, Ransom, and Drug Running by Gangster Jihadists.“ *361 Security*, 28. listopadu 2012, <http://361security.com/analysis/aqim-funding-sources-kidnapping-ransom-and-drug-running-by-gangster-jihadist>.

Od poloviny 90. let pracoval kolumbijský drogový kartel v sousední Venezuele na upevnění dobrých vztahů s politiky, které zasypával penězi, což se ukázalo být velice prozíravou investicí. Hned po svém zvolení v roce 1998 Hugo Chávez nabídl útočiště ozbrojeným a kriminálním skupinám, zapojeným do kolumbijského obchodu s kokainem. Po roce 2001 je dokonce podporoval v tom, aby přesunuly své kokainové plantáže přes hranice.⁹ Takže když na konci roku 2001 kartel pomýšlel využít Venezuelu jako klíčové překladiště k pašování kokainu do Evropy přes západní Afriku, našel silnou podporu a zavedenou infrastrukturu.

Jako své africké překladiště si kartel zvolil republiku Guinea-Bissau, jejíž část byla známá jako Zlaté pobřeží, onen nechvalně proslulý úsek západní Afriky, odkud byli otroci převáženi do Nového světa. Daniel Ruiz, který v roce 2006 jako diplomat OSN v Guineji-Bissau odsoudil rostoucí podíl státu na obchodu s kokainem, zaznamenal, že charakter země velice komplikoval vypátrání ilegálních nákladů. „Guinea-Bissau byla dobrou geografickou volbou pro překladiště. Je plochá, patří jí souostroví skládající se z 80 ostrovů, které jsou všechny porostlé neprostopnou džunglí, a má snadný přístup k moři. Je tam 27 přistávacích drah vystavěných Portugalci v době válek o kolonie, ideálních pro malá letadla létající z Venezuely přes Atlantik s nákladem kokainu. A konečně, Guinea-Bissau bývala významným centrem rybaření. Proto mají její přístavy velké a prázdné sklady, kde mohl kartel svůj kokain skladovat.“¹⁰

Obchodní model, jež kartel zavedl, byl současně sofistikovaný i jednoduchý. „Vždy existovaly dvě nákladní trasy: jedna malá využívající africké prostředníky, kteří spolkli malé množství kokainu a cestovali letadlem – tento náklad představoval hotovost pro zkorumpování místních politiků a policie. Potom tu byla velká trasa: tuny nákladu kokainu schovaného v kontejnerech, v nákladech zboží plujících do Evropy,“ říká Ruiz.

Nicméně když kartel zakotvil v Guineji-Bissau, našli další, neočekávanou cestu, jak pašovat velké množství kokainu, která se ukázala být velice účinnou a úspěšnou. A to po souši, po starých subsaharských

⁹ Srov. Luscombe, Richard: „Ally of Hugo Chávez Jailed for Links to Colombian Drugs Cartels.“ *The Guardian*, 6. listopadu 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/06/hug-chavez-colombian-drug-cartels-jude-jail-venezuela>.

¹⁰ Srov. Ruiz, Daniel: „Drugs, Destabilisation and UN Policy in Guinea-Bissau.“ University of Oxford podcasts, <http://podcast.ox.ac.uk/drugs-destabilization-and-un-policy-guinea-bissau-role-investigative-journalism-oxpeace>.

pašeráckých trasách, s kokainem ukrytým v nákladních vozech a SUV. Byly to ty samé stopy v písku, které o rok později využili únosci Marie Sandry Mariani k tomu, aby ji vystopovali a unesli.

„Věděla jsem, že v saharské poušti se hodně pašovalo. Azíz někdy ukázal na prázdné kontejnery v písku a řekl mi: ‚Vidíte to? Tohle je po pašerácích, museli tady zastavit.‘ Pašovali všechno: ropu, cigarety, hašiš, všechno, po čem byla poptávka,“ říká Mariani. Ale také něco, o čem lidé jako Mariani neměli tušení: kokain.

Podle bezpečnostních zdrojů vyšel plný rozsah narůstající spolupráce mezi džihádisty a latinskoamerickými kartely najevo, když armádní úředníci našli uprostřed pouště v Mali v roce 2009 vyhořelý Boeing 727. Letadlo bylo naloženo kokainem a dalším pašovaným zbožím ve Venezuele, přeletělo přes Atlantik, havarovalo při přistání a bylo zapáleno, aby se zamezilo získání důkazů.¹¹ Tým rok, jen dva roky předtím, než byla Mariani unesena a odvezena do Mali, Úřad spojených národů pro drogy a trestnou činnost (UNODC) odhadl, že každoročně se přes západní Afriku do Evropy dostane něco mezi 50 a 60 tunami kokainu pašovaného po transsaharských trasách. Toto množství se podílelo asi 13 % na celkovém evropském obchodu s drogami. Drogy určené pro Evropu jsou do západní Afriky dopravovány z Kolumbie, v tomto ohledu zdaleka nejvýznamnější latinskoamerické země, ale také z Peru, Bolívie, Venezuely a Brazílie.¹²

Od samého začátku, v letech 2002–2003, bylo pro ohromnou síť afrických pašeráků, kteří už kontrolovali transsaharské pašerácké trasy Sahelu spojující západní Afriku a pobřeží Středozemního moře, snadné se zapojit do nového byznysu, který do západní Afriky přinesl kolumbijský kartel. Pašeráci pocházeli především z Alžírsko, Mauritánie, Mali a Maroka a bylo mezi nimi několik skupin džihádistů. Ti sídlili ve městě Gao, které leží na řece Niger v severovýchodním Mali. Gao se brzy stalo jedním z hlavních tranzitních bodů pro obchod s kokainem pro Evropu. Z Gao karavany s drogami mířily na sever přes Saharu převážně k břehům Středozemního moře v Libyi. V únoru 2011 cestovala Maria Sandra Mariani se svými únosci přesně opačným směrem.

¹¹ Kustusch: „AQIM’s Funding Sources.“

¹² Srov. Cristiani, Dario: „Al-Qaeda in the Islamic Maghreb and the Africa-to-Europe Narco-Trafficking Connection“, *Terrorism Monitor* 8, č. 43, listopad 2010, http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5D=37207.#.Vyiiu7yguill.

Obchod s kokainem byl velice výnosný a později přispěl k obnově starých pašeráckých tras, jakož i k podpoře místní ekonomiky Sahelu v čase velkých ekonomických nesnází. Zatímco tyto aktivity udržovaly místní byznys v běhu, později ještě více destabilizovaly region, který se od pádu Berlínské zdi stal politicky neklidným. Guinea-Bissau byla obzvláště riziková. „Jako třetí nejhudší země na světě se 60 % negramotné populace a téměř nulovým zásobováním elektřinou se Guinea-Bissau stala jednou z mnoha obětí rozpadu sovětského bloku. Po zhroutení marxistické vlády v roce 1998 se země zmítala v občanské válce. Vzhledem k těmto okolnostem bylo pro kolumbijský kartel snadné koupit si politickou elitu, policejní složky a rozhodnout o výsledku voleb v roce 2005,“ vysvětluje Daniel Ruiz.

Nedostatek silné státní autority a důležitost osobních, kmenových a etnických loajalit pašerákům rovněž usnadnily nerušené provozování jejich obchodů a rozvinutí sítě zkorumpovaných úředníků – základní krok k zaručení průchodu nelegálního zboží. Nakonec jim výdělky, které měli a utratili v místní oblasti, zaručily respekt místních kmenů. Tak jako obyvatelé Cornwallu v 18. století měli také lidé v Sahelu pašování v krvi po staletí, takže bylo snadné je oživit. „Dokonce ještě předtím, než začal obchod s otroky, existovaly v západní a severní Africe hojně používané pašerácké trasy přes Sahel, které přežily globalizaci,“ píše Colin Freeman v *Daily Telegraph*.¹³ Po pádu Berlínské zdi se například ekonomika Mali stala zcela závislou na zboží pašovaném z Alžírsko, které se dalo pořídit levněji, protože bylo dotováno alžírskou vojenskou vládou.¹⁴

Za těchto okolností pašování drog v Sahelu nejen prosperovalo, ale dokonce se stalo prakticky jedinou ekonomickou aktivitou v regionu. Bylo jen otázkou času, než pašeráci přidají další zakázaný artikl: lidský náklad. Tím byli cizinci jako Mariani, unesení kvůli výkupnému, a migrantí, kteří byli ochotni zaplatit slušné peníze za přepravu, aby tak unikli destabilizaci západní Afriky.

¹³ Srov. Freeman, Colin: „Revealed: How Saharan Caravans of Cocaine Help to Fund al-Qaeda in Terrorists' North African Domain.“ *The Telegraph*, 26. leden 2013, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/mali/9829099/Revealed-how-Sahara-caravans-of-cocaine-help-to-fund-al-Qaeda-in-terrorists-North-African-domain.html>.

¹⁴ Tamtéž se uvádí: „Zboží v alžírské socialistické ekonomice založené na vývozu ropy je mnohem levnější než v chudém, odlehlém Mali, kde vzrůstá a prosperuje černý trh se vším od benzínu po krupici. V severním Mali pochází všechno jídlo z Alžírsko a do země se dostává nelegálními trasami“, říká Andy Morgan, britský expert sídlící na Sahaře.“

PROTOKOL AL-QÁ'IDY V ISLÁMSKÉM MAGHRIBU

Marii Sandře Mariani trvalo týden, než dospěla na místo určení: do tábora v severním Mali. Po cestě si všimla, že její únosci velmi dobře vědí, jak se na Sahaře orientovat. „Podél cesty měli ve skrýších v poušti uložené jídlo, benzín a rezervní pneumatiky. Věděli přesně, kde jsou zásoby a jak je dostat ven,“ vzpomíná. Mariani netušila, že její únosci měli skoro deset let na to, aby dotáhli přepravu rukojmích přes saharskou poušť k dokonalosti.

Al-Qá'ida v islámském Maghribu (AQIM) byla zčásti založena na příjmech z pašování a zčásti na ziscích z výkupného z prvního velkého únosu cizinců v regionu. V roce 2003 unesla Salafistická skupina pro kázání a boj (GSPC)¹⁵, odštěpenecká frakce alžírské GIA, 32 Evropanů a dopravila je do severního Mali. Jejich velitelem byl Muchtár Belmuchtár, jednooký bývalý alžírský mudžáhid. Když evropské země zaplatily 5,5 milionu eur za propuštění rukojmích, Belmuchtár použil část výkupného k financování AQIM.¹⁶ Poté se množství malých zločineckých a džihádistských skupin včetně GSPC připojilo k nově vzniklé organizaci.

Protože AQIM neměla žádné spojení s tradičními finančními zdroji v Zálivu, už od počátku byla finančně soběstačná díky různým nezákonným aktivitám svých členů v západní Africe a Sahelu, pod čímž se skrývalo především pašování a unášení cizinců. Analytici odhadují, že AQIM každý měsíc utratila okolo 2 milionů dolarů za zbraně, vozidla a odměny rodinám, jejichž děti se připojily k místním *katíbám* neboli bojovým jednotkám. V roce 2012 OSN oznámila, že rodiny v severním Mali obdržely okolo 600 dolarů za dětského vojáka a každý měsíc dostávaly 400 dolarů, pokud dítě zůstalo zapojeno v aktivním boji.¹⁷ Ceny za nábor tedy byly vysoké.

Tím, že vydělával ohromné sumy peněz nelegálními aktivitami a dobře platil členy vlastní *katíby*, se Belmuchtár stal v AQIM nesmírně

¹⁵ GSPC vznikla v roce 1998 odštěpením od Ozbrojené islámské skupiny (GIA) jako výraz nesouhlasu s útoky na civilní obyvatelstvo. Stala se jednou z mnoha fundamentalistických islámských organizací majících za cíl obnovení původních islámských tradic v severní Africe. Nieméně jejím logickým strategickým cílem bylo svržení národních vlád a založení islámského státu.

¹⁶ Salafistická skupina pro kázání a boj (GSPC), z níž později vznikla AQIM, unesla 32 evropských turistů v jižním Alžírsku poblíž hranice s Mali. Turisté byli propuštěni po zaplacení 6,5 milionu eur výkupného.

¹⁷ Kustusch: *AQIM's Funding Sources*.

populárním. Dříve, v pozdních 90. letech, úspěšně rozvinul velice výnosnou pašeráckou síť mezi Alžírskem a Mali, která mu vynesla přezdívku „Pan Marlboro“, podle pašovaných cigaret. Podle Jeana-Pierra Filiu, profesora středověkých studií na Pařížském institutu politických studií, byl Belmuchtár oblíbený také díky svému rozhodnutí pěstovat vztahy s pouštními kmeny prostřednictvím sňatkových vazeb. K jeho oblíbě také přispělo, že na rozdíl od toho, co prováděla GSPC ve svém kabylském útočišti v pohoří Atlas v severním Alžírsku, finančně neodíral místní populaci.¹⁸ Stojí za zmínku, že o dvacet let později Islámský stát – známý také jako Islámský stát v Iráku a Sýrii, neboli ISIS – realizoval v Iráku a Sýrii podobnou strategii, aby získal souhlas místních kmenů.

Zatímco byl stále zapojen do pašování drog a zbraní,¹⁹ Belmuchtár se zapojil do únosů cizinců v roce 2003 proto, aby nějak nahradil příjmy ztracené tím, že neterorizoval místní obyvatelstvo. Před rokem 2003 nebyly únosy cizinců v regionu považovány za výnosný byznys, zvláště když vezmeme v úvahu, že pašování kokainu k severoafrickým břehům zajišťovalo slušný příjem. Úspěch prvních únosů v roce 2003 nicméně zločineckým a džihádistickým skupinám ukázal, že tento nový obchod za námahu stojí.²⁰

Na rozdíl od pašování kokainu byly únosy cizinců podnikem, který mohla AQIM provozovat úplně sama, bez účasti cizích struktur typu kolumbijského kartelu. Proto příjmy z únosů brzo překonaly zisky z pašování drog. Podle vyšetřování *New York Times* vydělala AQIM od roku 2003 do roku 2011, kdy byla unesena Mariani, na výkupném 165 milionů dolarů.²¹

Dodávka cizinců v oblasti byla také hojná. Před svým zajetím neměl nikdo z rukojmích ani ponětí o tom, jak nebezpečným se Sahel stal v rozmezí pouhých několika let. Stejně jako nevěděli, že transsaharské trasy se

¹⁸ Filippelli, L.: „Cradle of Resistance: Algeria’s Kabylia Region.“ *Parallel Narratives*, <http://parallelnarratives.com/cradle-of-resistance-algerias-kabylia-region/>.

¹⁹ Srov. Filiu, Jean-Pierre: „Could Al-Qaeda Turn African in the Sahel?“, *Carnegie Papers, Middle East Program 112*, červen 2010, http://carnegieendowment.org/files/al_qaeda_sahel.pdf.

²⁰ Srov. de Andrés, Amando Philip: „Organised Crime, Drug Trafficking, Terrorism: The New Achilles’ Heel of West Africa“, *Fride Comment*, květen 2008, http://fride.org/descarga/COM_Achilles_heel_eng_may08.pdf.

²¹ Srov. Callimachi, Rukmini: „Paying Ransoms, Europe Bankrolls Qaeda Terror“, *New York Times*, 29. 7. 2014, <http://www.nytimes.com/2014/07/30/world/africa/ransoming-citizens-europe-becomes-al-qaedas-patron.html>.

intenzivně využívaly pro pašování kokainu a přepravu migrantů. Pokud jde o riziko, jež představovalo cestování do těchto míst, věděli o něm tak málo jako Maria Sandra Mariani. „Několik dní předtím, než jsem odletěla do Alžírsko, jsem na France 24 viděla pořad o dvou francouzských rukojmích, kteří byli uneseni v Sahelu o šest měsíců dříve. Sarkozy říkal, že Francie žádné výkupné nezaplatí,“ dodává Mariani. „Pomyslela jsem si, že pro něj to je snadné, ale pro ta rukojmí představovalo výkupné rozdíl mezi životem a smrtí. Nicméně jsem nikdy neuvažovala o tom, že by se něco takového mohlo stát mně. Do alžírské pouště jsem cestovala už pět let a nikdy jsem se necítila v ohrožení.“

Západní vlády nadále úspěšně zatajovaly před médii sílící krizi v oblasti únosů, čímž posilovaly v turistech jako Mariani a stejně tak v novinářích falešný pocit bezpečí v globální vesnici.²² Zprávy o lidech, kteří byli uneseni, se jevily jako naprosté výjimky v oblasti, jež byla jinak mírumilovným a bezpečným regionem Afriky. Mimoto scházela všeobecná povědomost, že kolumbijský kartel zavedl nové pašerácké stezky přes Saharu, že se tam rozmáhá nový typ zločinů a že z obojího bohatnou džihádistické organizace.

Únosy cizinců se brzo staly tak výnosnými, že al-Qá'ida v Afghánistánu vydala tištěné pokyny, jak zavést tuto praxi i v dalších oblastech, podporujíc své přidružené džihádistické skupiny, aby se podle vzoru AQIM v Sahelu zapojily do byznysu únosů lidí ze Západu. Poté se unášení cizinců stalo známým jako protokol al-Qá'idy v islámském Maghribu, což byl model, který – jak uvidíme – bude napodobován po celém džihádistickém světě.²³

Protokol AQIM se zaměřoval na únosy cizinců v oblastech bez skutečné státní autority: v rozvrácených nebo napůl rozvrácených státech, kterých bylo v Sahelu skutečně mnoho – například Niger, jižní Alžírsko, Mauritánie, Mali a další. Velmi důležitý byl také přístup AQIM

²² Zatímco žádná z místních či západních zpravodajských služeb nespojovala AQIM s organizovaným obchodem s drogami z druhé strany Atlantiku, existoval jasný důkaz, že džihádisté profitují z poplatků, které jim pašeráci odevzdávají za průchod zemí pod jejich kontrolou, především v severním Mali. Skupina překupníků z Mauritánie nedávno zadržená alžírskými bezpečnostními službami vypověděla, že náklad hašiše – další drogy pašované přes region – by mohl stát při přepravě oblastí pod kontrolou AQIM až 50 000 dolarů. Ačkoli tyto poplatky jsou mnohem nižší než ty, které pocházejí z výkupného za únosy, s ohledem na to, že obchod s drogami v regionu neustále vzkvétá, představují stabilní zdroj příjmů. Srov. Kustusch: *AQIM's Funding Sources*.

²³ Kustusch: *AQIM's Funding Sources*.

ke střežené skrýši v polorozpadlé oblasti v severním Mali. Základní klíč k jejímu úspěchu však představovalo striktní rozdělení pracovních povinností a stejně tak přísná vnitřní disciplína.

Mariani a všichni ostatní rukojmí byli uneseni slabě vyškolenými a málo ceněnými členy organizace. Tito lidé obvykle obdrželi instrukce od svých nadřízených a nemohli rozhodovat na místě. Ještě méně vycvičená skupina hlídala rukojmí v táborech. Tito velmi prostí muži se svými rukojmími sdíleli všechno včetně jídla. „Ti, kteří na mě dohlíželi, byli prostí, velmi prostí lidé,“ uvedla Mariani. „Měli dokonce strach se na mě podívat, když mně přinesli jídlo. Všichni byli hluboce věřící a vkleče se modlili pětkrát denně. Kromě modlení nic moc nedělali.“

Jak měsíce ubíhaly, chování únosců k Mariani se stále zhoršovalo. Chtěli svoje peníze, svůj podíl na výkupném a toužili opustit tábor – jít zpátky domů a utratit své peníze. Navzdory jejich netrpělivosti, špatnému chování a znučenosti jí žádný věznitel nikdy neublížil. Naopak poté, co ji dvakrát uštknul štír, jí obstarali táborovou postel a od té chvíle, co se jedné noci probudila s hadem omotaným kolem hlavy, se každou noc ujišťovali o tom, že ve stanu žádní hadi nejsou.

Jedním z nemnoha úkolů vězňitelů bylo držet Mariani stranou od ostatních rukojmích v táboře. „Věděla jsem, že tam jsou dva další rukojmí, ti dva Francouzi, které jsem viděla na France 24. Zdály jsem je viděla, ale nemohli jsme spolu mluvit; byli jsme drženi na opačných koncích tábora,“ vypověděla Mariani. Skutečně byla uvězněna ve stejném táboře jako Marc Féret a Pierre Legrand, kteří byli oba propuštěni v říjnu 2013.

Pokud šlo o sjednávání výkupného, zúčastnili se ho pouze přední členové AQIM. Na rozdíl od prostých vězňitelů byli tito muži rafinovaní a velmi schopní, přičemž často vyjednávali o několika případech najednou. Vyjednávačem za Mariani byl Abú Walíd as-Sahráwí. Mluvil několika jazyky, měl univerzitní diplom a byl to příslušník národa Sahráwíjů z jihozápadního Alžírsko.²⁴ Po svém propuštění, při rozhovoru s úředníky tajné služby, ho Mariani poznala jako únosce jině Italky, Rosselly Urru. „Opakovala jsem agentům, že to byl ten samý muž, co unesl Rossellu, ale oni se zdráhali mně věřit,“ říká Mariani. Urru byla unesena 23. října 2011, spolu se dvěma španělskými humanitárními pracovníky Ainhoou Fernández de Rincón a Enricem Gonyalonsem, v uprchlickém táboře

²⁴ „Saharawi Culture,“ Organisation for Statehood & Freedom, 2010, <http://statehoodandfreedom.org/en/western-sahara/saharawi-culture>.

Sahráwíjů v Tindúfu v jihozápadním Alžírsku. Tou dobou Abú Walíd opustil AQIM, aby se připojil k odštěpené skupině, složené hlavně ze sahráwíjských Alžírčanů, známé jako Hnutí za jednotu a džihád v západní Africe (MUJAO). Únos tří humanitárních pracovníků byl první teroristickou akcí MUJAO a Mariani je neochvějně přesvědčena, že ji naplánoval Abú Walíd.

„Neviděla jsem Abú Walída celé léto 2011. Když se brzo na začátku října vrátil zpátky, měl oholené vousy a vypadal úplně jinak. Když jsem se ho zeptala, kde byl, řekl, že opustil Afriku a odešel do ciziny. Věřím, že zmizel proto, aby zorganizoval únos Roselly Urru a dalších rukojmích.“

Před říjnem 2011 Abú Walíd Marii Sandru Mariani několikrát navštívil, aby ji informoval o postupu ve vyjednávání o jejím propuštění. Byl slušný a hovorný a několikrát se zmínil, že Italové nespolupracují, asi proto, že je pouze turistka. Tvrdil, že 17. února 2011 kontaktoval italskou vládu, ale nikdo neodpověděl. Proto se v červnu téhož roku obrátil na rodinu Mariani, která se obratem snažila navázat s Berlusconiho vládou okamžitý kontakt.

„V určitém bodě dali mé sestře číslo přímo na Berlusconiho,“ vzpomíná Mariani. „Když na to číslo zavolali, sekretářka jim řekla, že premiér je zaneprázdněn kvůli volbám a že by měli zavolat později. Když jsem požádala Abú Walída, aby mi to číslo ukázal, uvědomila jsem si, že to nebylo číslo na mobil, ale na pevnou linku. Dali mé rodině číslo Berlusconiho sekretářky! Moje sestra později přiznala, že v létě 2011 ministerstvo zahraničí požádalo moji rodinu o trpělivost, protože se najednou zabývali 19 únosy.“

Jak uvidíme v následujících kapitolách, vlády skutečně sestavují pořadí rukojmích podle jejich důležitosti a každému z nich přiřazují hodnotu výkupného, kterou by byly ochotny zaplatit za jejich životy. Jinými slovy, nejenom únosci, ale také vlády dávají různé ceny různým rukojmím. Jeden život je hodnotnější než jiný.

Osmnáctého července 2012 byli Rossella Urru, Ainhoa Fernández de Rincón a Enrico Gonyalons po 9 měsících v zajetí propuštěni, zatímco Maria Sandra Mariani strávila jako rukojmí 14 měsíců. Podle únosců zaplatily španělská a italská vláda za propuštění tří rukojmích 15 milionů eur.²⁵ Propuštění humanitárního pracovníka mělo evidentně přednost před propuštěním turistky.

Únosci velmi dobře vědí, jak vlády rukojmí hodnotí. Například MUJAO účelově vybralo Urru, Fernández de Rincón a Gonyalons jako oběti své první operace, aby dosáhla maximálního možného účinku únosu. Rukojmí pracovali pro humanitární agentury sídlící v různých zemích: Urru pro CISP (*Comitato Internazionale per lo Sviluppo dei Popoli*), Fernández de Rincón pro *Asociación de Amigos del Pueblo Saharai de Extremadura*, a Gonyalons pro baskickou nevládní organizaci *Mundubat*. Byli zajati v uprchlickém táboře Sahráwíjů,²⁶ což šokovalo nejenom veřejné mínění v Itálii a Španělsku, ale i mezinárodní komunitu humanitárních organizací. Poblíž Tindúfu je blízko hranice mezi Alžírskem, Marokem a Mauritánií pět uprchlických táborů národa Sahráwí a místní obyvatelstvo je většinou závislé na humanitární pomoci pro přežití, protože aktivit, které znamenají nějaký příjem, je zde minimum. V roce 2015 se odhadovalo, že v táborech se nachází na 165 000 uprchlíků. Útokem na pracovníky v táborech vyslalo MUJAO jasný vzkaz; uprchlické tábory Sahráwíjů – úrodná půda pro nábor džihádistů – budou od nynějška mimo dosah nevládních organizací.

²⁵ Srov. Samuel, Henry: „French Hostages Return Home from Niger after Al-Qaeda Release,“ *Telegraph*, 30. října 2013. <http://telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/10414038/French-hostages-return-home-from-Niger-after-Al-Qaeda-release.html>.

²⁶ Srov. „Profil operací UNHCR v zemích – Alžírsko.“ UNHCR. <http://www.unhcr.org/pages/49e485e6.html>.

Únosy měly trojí cíl: zbavit tábory Sahráwíjů západních humanitárních agentur, uvolnit množství džihádistů, kteří by se podíleli na jejich organizaci, a dostat výkupné. Takové požadavky nemohly být nikdy nijak spojeny se svobodou jediné turistky, jakou byla Maria Sandra Mariani.

Tři rukojmí byli dopraveni do jiného tábora než Mariani, a přestože se také nacházel v severním Mali, kontrolovalo ho MUJAO, a nikoli AQIM. Desátého prosince 2011 začalo po internetu kolovat video, na němž byli vidět tři humanitární pracovníci s po zuby ozbrojenými maskovanými muži v pozadí. Nicméně vyjednávání začalo už dříve, možná ihned poté, co došlo k únosu. Pravděpodobně je zahájily dotyčné agentury. „Tento postup je obvyklý,“ vysvětluje evropský vyjednaváč, se kterým jsem vedla rozhovor.²⁷ „Humanitární agentury mají po ruce protokol a vědí, co mají dělat.“ Avšak pouze velké agentury si mohou dovolit realizovat řádný bezpečnostní protokol. Malé nevládní organizace nemají peníze nebo organizační kapacitu, aby tak učinily, a musejí se spolehnout na to, že osvobození jejich zaměstnanců vzatých jako rukojmí zařídí vláda.

ŘÍZENÍ KRIZE

V roce 2010, v reakci na krizi v oblasti únosů, vznesli dárci finančních prostředků požadavky, aby nevládní organizace vypracovaly bezpečnostní plány, najaly si poradce pro případ únosů, jakož i doprovodný personál pro dopravu humanitární pomoci. „Šlo o krok správným směrem,“ říká Liban Holm, člen týmu Globální bezpečnost Dánské rady pro uprchlíky (DRC), jedné z největších a nejlépe sponzorovaných neziskových organizací na světě. „Motivoval komunitu humanitárních pracovníků, aby rozvíjela bezpečnostní plány.“²⁸ Například DRC své plánování značně rozšířila na základě zkušenosti se dvěma humanitárními pracovníky, Američankou Jessikou Buchananovou a Dánem Poulem Hagenem Thistedem, unesenými v roce 2011 somálskými piráty, kteří se přesunuli do vnitrozemí.

Tito dva humanitární pracovníci, jejichž úkolem bylo šířit povědomí o tom, jak se vyhnout nášlapným minám, měli základnu v severním

²⁷ Autorčin rozhovor s jedním z evropských vyjednaváčů, v létě 2015 přes Skype a v říjnu 2015 v Dánsku.

²⁸ Autorčin rozhovor s Libanem Holmem z Dánské rady pro uprchlíky, říjen 2015 v Kodani.